

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

VADELİ İŞLEM ve OPSİYON BORSASI (VOB) NEDİR?

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB) vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin alınıp satıldığı yerdir. Alınıp satılan bu sözleşmelere “Türev Araçlar” denmektedir.

VOB’da işlem gören vadeli işlem sözleşmeleri, taraflara belirlenen ileri bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir malı, kıymeti veya finansal göstergesi alma yada satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir.

Vadeli İşlem Sözleşmeleri organize bir borsada işlem gören, kontrat büyüklükleri ve vadeleri standart olan sözleşmelerdir.

VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN KULLANIM AMAÇLARI

➤ Korunma Amaçlı Kullanım (Hedging)

Fiyatlarda oluşacak herhangi bir dalgalanmanın yaratacağı riskten korunmak amacıyla işlem yapmaktır. Vadeli işlemler sözleşmeleri üretici, ithalatçı, ihracatçı, sanayici, fon yöneticileri, portföyünde hazine bonusu, hisse senedi, döviz bulunduran yatırımcıların fiyat riskine karşı önlem almasını sağlar.

➤ Yatırım Amaçlı Kullanım (Yatırım)

Yatırımcıların fiyatlarla ilgili beklentileri doğrultusunda kar amacı ile alım satım yapmasıdır. Geleneksel yatırım araçlarının sunamadığı bazı özellikler Vadeli İşlem enstrümanlarında bulunmaktadır.

- Vadeli İşlem Enstrümanları geleneksel yatırım araçlarından daha az başlangıç yatırımı gerektirmektedir.
- Geleneksel yatırım araçlarına sadece fiyatların yükselmesi beklentisiyle yatırım yapılabilmektedir.
- Hisse senedi endeksi gibi bazı yatırım formları geleneksel yatırım araçlarında bulunmamaktadır.
- Geleneksel yatırım araçlarında riski sınırlandırmak oldukça zordur.
- Vadeli İşlem Piyasalarında işlem maliyetleri geleneksel piyasalardan daha düşük olabilmektedir.

➤ Arbitraj Amaçlı Kullanım

Vadeli fiyatlar ile spot fiyatlar arasında ve aynı vadeli işlem sözleşmesinin değişik vadeleri arasında belirli ilişkiler bulunmaktadır. Bu fiyatlardan birisinin dengeyi bozması sonucunda vadeli işlem piyasasında sözleşme alıp (satıp) spot piyasada sözleşme dayanak olan varlığı satarak (alım) risksiz kar elde edilebilmektedir.

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

Arbitraj amaçlı kullanım, yatırımcıların farklı piyasalardaki fiyat farkının büyüdüğü durumlarda, bu fiyat farkından kar etmek amacıyla işlem yapmasıdır.

VOB'DA İŞLEM YAPMANIN AVANTAJLARI NELERDİR?

- **Korunma (Hedge) ve Şirketler için Risk Yönetimi İmkani:** Üretici, ithalatçı, ihracatçı, hisse senedi, döviz, hazine bonosu bulunduran yatırımcılar için faiz, kur, fiyat riskine karşı korunma sağlar.
- **Kaldıraçlı işlem imkanı (Leverage) :** VOB'da kaldıraç etkisiyle yatırımcıya sözleşmenin değeri kadar yatırım yapmadan, sadece belirlenen oranda ödenen başlangıç teminatıyla büyük pozisyon alabilmesine imkan verilmektedir.
- **Açığa satış imkanı:** VOB yatırımcıya açığa satış imkanı tanımaktadır.
- **Nakit teminatlarınızın nemalandırılması imkanı:** Vadeli İşlem Sözleşmesi alım/satımları için Takasbank'a gönderilen TL teminatlarınız nemalandırılmaktadır.
- **Kar/Zarar teminat hesabına günlük olarak işlenmesi :** VOB'da işlem gören vadeli işlem sözleşmelerinde fiyat dalgalanmalarından kaynaklanabilecek kayıp ve kazançlar günlük olarak seans sonrasında hesaba işlenmektedir.
- **Vergi Avantajı:** Hisse senetleri, hisse senetleri endekslerine dayalı olarak yapılan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ilişkin olarak, tam mükellef kişi ve kurumların elde ettiği gelirlerden vergi alınmamaktadır. Ayrıca döviz vadeli sözleşmelerinde Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikte yabancı kurumlara %0 oranında stopaj uygulanmaktadır.

VOB'DA İŞLEM GÖREN SÖZLEŞMELER NELERDİR?

- Endeks Sözleşmeleri: IMKB 30, IMKB 100, IMKB 30-100
- Döviz Sözleşmeleri : TL/USD, TL/EUR, EUR/USD
- Faiz Sözleşmeleri: Gösterge faiz (G-DİBS)
- Emtia Sözleşmeleri: Pamuk, Buğday, Altın, Dolar/Ons.

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

SÖZLEŞME VADELERİ NELERDİR?

- IMKB 30 Endeksi, Dolar/TL, Euro/TL, Altın: Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık
- IMKB 100 Endeksi: Yılın tüm ayları
- IMKB 30 - 100 Endeks Farkı: Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık
- TL/USD: Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık
- TL/EUR: Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık
- EUR/USD Çapraz Kuru: Mart, Haziran, Eylül ve Aralık
- Dolar/Ons Altın: Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık
- Altın: Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık
- Pamuk: Mart, Mayıs, Temmuz, Ekim ve Aralık
- Buğday: Mart, Mayıs, Temmuz, Eylül ve Aralık
- G-DIBS: Gösterge tahvilin ihracını takip eden ay ve bunu takip eden ikinci ay.
- Fiziki Teslimatlı Dolar/TL ve Euro/TL: Ocak, Mart, Mayıs, Temmuz, Eylül ve Kasım

HANGİ SÖZLEŞMEYİ NEDEN TERCİH ETMELİSİNİZ?

Döviz vadeli işlem sözleşmeleri TL/USD- TL-EUR:

- Uygun Yatırım Seçenekleri ile döviz hareketlerinden kazanç elde etmek isteyen yatırımcılar.

Bireysel ve kurumsal yatırımcıların klasik yatırım araçlarının yanı sıra birikimlerini değerlendirebilecekleri, beklentileri doğrultunda pozisyon alabilecekleri ve portföylerini çeşitlendirebilecekleri alternatif bir yatırım aracı olarak kullanabilirler.

Döviz kurlarının yükseleceğini bekliyorsanız, sadece belli bir teminat karşılığında döviz kontratı satın alabilirsiniz. Döviz kurlarının düşeceğini bekliyorsanız spot piyasada döviz açığa satma imkanı kısıtlı olmasına karşın döviz kontratı satarak, kar elde edebilirsiniz.

- Döviz varlığı ve borcu bulunan işletme ve bireyler

Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri ile döviz dayalı işlem yapanlar gelecekteki döviz kurlarını bugünden sabitleyerek kur artışı veya azalışından kaynaklanan risklere karşı korunma imkanı kavuşurlar.

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

- Döviz cinsinden borç/alacağını önceden TL cinsinden sabitlemek ve kur riskine karşı korunmak isteyen **ithalat ve ihracatçılar**,

Eğer bir ihracatçıysanız; döviz vadeli işlem sözleşmelerini kullanarak USD ve EUR cinsinden alacağınızın değerini önceden sabitleyebilir ve kur riskine karşı korunarak , müşterilerinize daha uzun vadeli fiyat ve rekabet avantajı elde edebilirsiniz!

Eğer bir ithalatçıysanız ABD Doları ve EUR cinsinden borcunuzun TL cinsinden değerini önceden sabitleyebilir ve kur riskine karşı korunarak daha uzun vadeli mal alımı yapabilirsiniz!

TL/USD ve TL/EUR sözleşmelerini kullanarak Euro /Dolar paritesi üzerine işlem yapabilirsiniz!
TL/USD sözleşmesinde kısa, TL'EUR sözleşmesinde uzun pozisyon aldığınızda, Euro/Dolar paritesinde uzun pozisyon almış olursunuz veya tam tersini yaparak Euro/Dolar paritesinde kısa pozisyon almış olursunuz!

Endeks vadeli işlem sözleşmeleri IMKB 30 ve IMKB 100:

- Ters fiyat hareketlerinden korunmak isteyen hisse senedi portföyü bulunduran yatırımcılar korunma amaçlı yatırımcılar
- Hisse senetlerinin genel gidişiyle ilgili yatırım yapmak isteyen yatırımcılar

VADELİ İŞLEMLERDE TEMEL STRATEJİLER

➤ UZUN POZİSYON (Alım) STRATEJİSİ

Yatırımcı herhangi bir vadeli işlem sözleşmesinde fiyatın belirli bir zaman diliminde yükseleceğini düşünüp, alım yaparak kar elde etmeyi amaçlar. Eğer beklentisi gerçekleşirse, daha yüksek bir fiyattan satış yaparak kar pozisyonunu kapatır ve kar elde eder. Şayet tersi gerçekleşirse, (fiyat düşerse) zarar gerçekleştirir.

➤ KISA POZİSYON/ (Satım) STRATEJİSİ

Yatırımcı herhangi bir vadeli işlem sözleşmesinde fiyatın belirli bir zaman diliminde düşeceğini düşünüp, satım yaparak kar elde etmeyi amaçlar. Alım stratejisinden farkı, işlemlerin yapılış sırasındır. Önce uzun pozisyon almak yerine önce kısa pozisyon alınır. Eğer beklenti gerçekleşip fiyat düşerse, daha sonra kar realizasyonu için ters işlemle aynı miktarda uzun pozisyon alınarak kısa pozisyon kapatılır.

➤ YAYILMA STRATEJİSİ

Aynı sözleşmenin bir vadesinde uzun, diğer bir vadesinde kısa pozisyon alınarak uygulanan bu stratejide yatırımın riski azaltılabilmektedir. Bu durumda her bir sözleşme için gereken yayılma teminatı başlangıç teminatının yarısıdır.

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

Yayımla pozisyonu aynı sözleşmenin bir vadesinde uzun diğer vadesinde kısa pozisyon almak anlamına gelir. Bu iki fiyat arasındaki fark “baz “olarak adlandırılmaktadır.

****Sözleşmelerin başlangıç teminatları VOB tarafından değiştirilebilmekte olup, uzun ve kısa pozisyonlara ilişkin hesaplama biçimleri aşağıda örneklendirilmiştir.**

****Belirtilen kar tutarları alım satım komisyonları hariç hesaplanmıştır.**

TL/USD SÖZLEŞME ÖRNEĞİ:

Başlangıç Teminatı: 130 TL ile,

1 sözleşme : 1000 USD hacminde işlem yapılabilir,

5 sözleşme için 650 TL teminat yatırılmalı.

UZUN POZİSYON

İlk İşlem Alış	1,60
Sonraki İşlem Satış	1,62
Alış Tutarı	5*1 000* 1,60=8 000 TL
Satış Tutarı	5*1 000*1,62=8 100 TL
Kar = 8 100 - 8 000 = 100 TL	
VOB'da 100 TL kar sadece 650 TL teminat yatırarak elde etme fırsatı ! Yatırılan teminat üzerinden $100/650 = \%15.4$ kar.	
Serbest piyasada döviz işleminde ise, 5.000 USD almak için başlangıçta 8.000 TL yatırmak gerekir. Kar $100/8.000 = \%1.25$	

KISA POZİSYON

İlk İşlem Satış	1,64
Sonraki İşlem Alış	1,60
Satış Tutarı	5*1 000* 1,64=8 200 TL
Alış Tutarı	5*1 000*1,60=8 000 TL
Kar = 8 200 - 8 000 = 200 TL	
VOB'da 200 TL kar sadece 650 TL teminat yatırarak elde etme fırsatı ! Yatırılan teminat üzerinden $200/650 = \%30.7$ kar.	
VOB'da serbest piyasada yapamayacağınız işlemleri yapabilir, dolarınız olmasa da dolar sözleşmesinde açığa satış yaparak kar elde edebilirsiniz.	

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

İMKB 30 SÖZLEŞME ÖRNEĞİ:

Başlangıç teminatı 800 TL ile,

1 sözleşme: Endeks/10 hacminde işlem yapılabilir,
3 sözleşme için 2.400 TL yatırılmalı.

UZUN POZİSYON

İlk İşlem Alış	78.000
Sonraki İşlem Satış	79.700
Alış Tutarı	$3 \times 78\,000 / 10 = 23\,400$ TL
Satış Tutarı	$3 \times 79\,700 / 10 = 23\,910$ TL
Kar = 23 910- 23 400 = 510 TL	
VOB'da 510 TL karı sadece 2.400 TL teminat yatırarak elde etme fırsatı! Yatırılan teminat üzerinden $510 / 2.400 = \% 21,3$ kar.	
Endeks 30 hisselerine 78.000 puandan yatırım yapıp 79.700 puandan satılması halinde kar % 2,13 kar	

KISA POZİSYON

İlk İşlem Satış	73.000
Sonraki İşlem Satış	71.000
Satış Tutarı	$3 \times 73\,000 / 10 = 21\,900$ TL
Alış Tutarı	$3 \times 71\,000 / 10 = 21\,300$ TL
Kar = 21 900- 21 300 = 600 TL	
VOB'da 600 TL karı sadece 2.400 TL teminat yatırarak elde etme fırsatı! Yatırılan teminat üzerinden $600 / 2.400 = \% 25$ kar.	
İMKB hisseniz olmasa bile VOB'da endeks sözleşmesinde açığa satış yaparak kar elde edebilirsiniz.	

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

IMKB 30 – 100 ENDEKS FARKI SÖZLEŞMESİ ÖRNEĞİ

Başlangıç teminatı 200 TL ile,

1 sözleşme : (IMKB 30 endeks değeri – IMKB 100 endeks değeri) / 100 hacminde işlem yapılabilir.

5 sözleşme için 1 000 TL teminat yatırılmalı.

IMKB 30 ile IMKB 100 endeks değerleri arasındaki farkın artacağını düşünen bir yatırımcı nasıl işlem yapmalıdır?

UZUN POZİSYON

VOB-IMKB 30-100 Endeks Farkı sözleşmesindeki en iyi alış ve en iyi satış fiyatlarının aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım.

Sözleşme	Alış Fiyatı	Satış Fiyatı
VOB-IMKB30-100 Endeks Farkı Sözleşmesi	13 075	13 100

Yatırımcı IMKB 30 ile IMKB 100 endeks değerleri arasındaki farkın artacağı öngörüsüyle Şubat vadeli VOB-IMKB 30-100 Endeks Farkı vadeli işlem sözleşmesinde 13,100'den 5 adet uzun pozisyon almıştır.

İlk İşlem Alış	13,100
Sonraki İşlem Satış	14,000
Alış Tutarı	$5 * 13\ 100 / 10 = 6\ 550$ TL
Satış Tutarı	$5 * 14\ 000 / 10 = 7\ 000$ TL
Kar = 7 000 – 6 550 = 450 TL	
VOB'da 450 TL karı sadece 1.000 TL teminat yatırarak elde etme fırsatı! Yatırılan teminat üzerinden $450 / 1.000 = \% 45$ kar.	

IMKB 30 ile IMKB 100 endeks değerleri arasındaki farkın azalacağını düşünen bir yatırımcı nasıl işlem yapmalıdır?

KISA POZİSYON

İlk İşlem Satış	13,100
Sonraki İşlem Alış	12,200
Satış Tutarı	$5 * 13\ 100 / 10 = 6\ 550$ TL
Alış Tutarı	$5 * 12\ 200 / 10 = 6\ 100$ TL
Kar = 6 550 – 6 100 = 450 TL	
VOB'da 450 TL karı sadece 1.000 TL teminat yatırarak elde etme fırsatı! Yatırılan teminat üzerinden $450 / 1.000 = \% 45$ kar.	

VADELİ İŞLEMLER PİYASASI

- **Sözleşmelerin başlangıç teminatları VOB tarafından değiştirilebilir.**
- **Belirtilen kar tutarları alım satım komisyonları hariç hesaplanmıştır.**